

De transfer van het Geestelijk Hof van Terwaan (voor het aartsdiaconaat Vlaanderen) naar Ieper in 1522

Inleiding

TERWAAN (TERENBURG, THÉROUANNE) WAS DE HOOFDPLAATS van een uitgestrekt aartsbisdom dat in de 7de eeuw was gesticht door Sint Omaar. Het omvatte twee aartsdiaconaten: Artesië en Vlaanderen. In de eerste helft van de 16de eeuw strekte het aartsdiaconaat Vlaanderen zich uit over een twaalfstal dekenaten en een 210-tal parochies gelegen in het zuidwestelijk deel van het graafschap Vlaanderen: de kasselrijen Veurne, Ieper, Sint Winoksbergen, Broekburg, Kassel en Belle, maar ook Diksmuide en enkele dorpen eromheen die in het Brugse Vrije lagen. De kasselrijen Rijsel, Kortrijk, het Brugse Vrije, de Oudburg van Gent, Oudenaarde, de Vier Ambachten en het Land van Waas behoorden tot het bisdom Doornik.¹ Rijks-Vlaanderen (Vlaanderen ten oosten van de Schelde) behoorde met Henegouwen en stukken van Brabant tot het bisdom Kamerijk (Cambrai).²

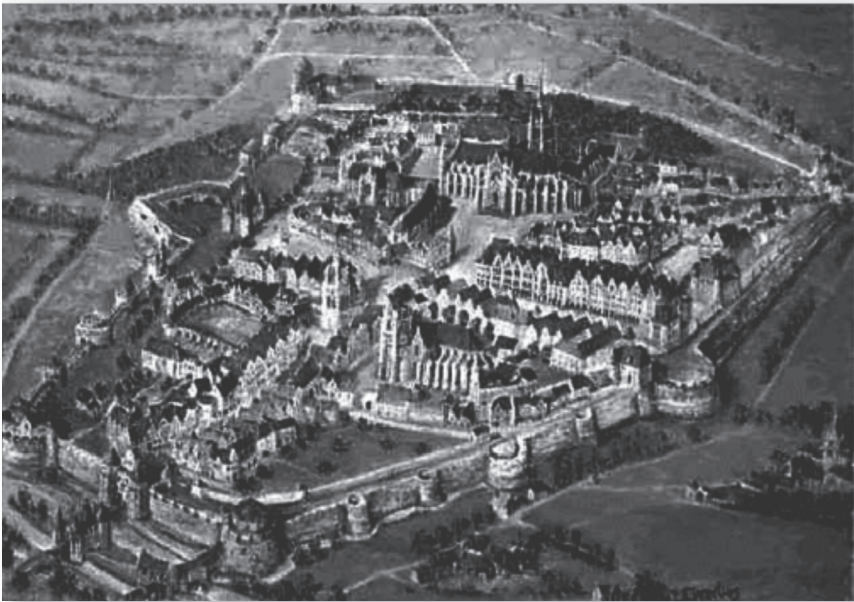
De stad Terwaan³ zelf was een eerder bescheiden stad, die slechts twee parochies telde (Sint Kruis en Sint Niklaas), maar de stad had wel een geheel eigen juridisch en politiek statuut. Zij was een enclave van Frankrijk in het graafschap Artesië dat deel was van de Bourgondische, later Habsburgse en Spaanse Nederlanden. Wanneer de bisschopszetel vacant was mocht de Franse koning er regeren. De stad werd niet beschouwd als deel uitmakend van Artesië (zoals ook niet de bisschopsstad Atrecht). De stad was niet de hoofdplaats van een kasselrij of baljuwschap en had dan ook geen fort van waaruit dergelijke jurisdicties militair werden ondersteund. De stad had wel vestingmuren met torens en poorten die gemoderniseerd werden door koning Frans I van Frankrijk na de verovering en bezetting door de Engelsen in 1513-1518. Tussen 1477 en 1553 werd Terwaan her-

1 H. CALLEWIER, 'De pouillé van het aartsdiakonaat Vlaanderen van het bisdom Terwaan uit 1405', in: *Westhoek*, 24 (2008), pp. 195-197. Over het aartsdiakonaat Vlaanderen, zie ook: K. PAPIN, 'De laatste rekening van het aartsdiakonaat Vlaanderen van het bisdom Terwaan 1554-1555', in: *Westhoek*, 19 (2003), pp. 161-192.

2 Zie verder voor een kaart (uit: J. VAN BUGGENHOUT, *Geschiedenis en vernietiging van de stad en bisdom Terwaan : de leti Morini*, Torhout, 1981). Er is ook een kaart in: *Flandria Nostra*, 5 dln., Antwerpen, 1959, IV, p. 64.

3 B. DELMAIRE, 'Théroouanne et Hesdin: deux destructions (1553), une reconstruction', in: *Verwoesting en wederopbouw van steden, van de middeleeuwen tot heden* (Handelingen 18de Int. Colloquium Spa, 10-12 dec. 1996), Brussel, Gemeentekrediet, Historische uitgaven, nr. 100, 1999, pp. 127-153.

haaldelijk veroverd en terug heroverd. De stad werd zes maal belegerd (vier maal met succes) en wisselde vijf maal van kamp: 1486: veroverd door de Bourgondiers, 1487: door de Fransen, 1513: door de Engelsen (vernietiging van de stad, tenzij de kerken, maar later herbouwd), 1518: teruggegeven aan Frankrijk, 1537: belegerd door de keizer (zonder succes, maar een abdij buiten de stad werd vernield), 1553: inname door de keizer, 1559: gebied teruggeschonken aan Frankrijk.

Terwaan voor 1553

Na de Damesvrede van 1529 die een lange reeks vredesverdragen (en gebroken vredesverdragen ..) tussen Frans I en keizer Karel afsloot, leek de spanning tussen koning en keizer eindelijk te zijn ontmiind: Frankrijk had immers formeel alle rechten op Vlaanderen en Artesië opgegeven. Maar het was ijdele hoop: de Franse koning begon intensief zijn enclave Terwaan te versterken om dan van daar uit het omliggende Artesië te plunderen. Tussen 1521 en 1544 werd door het Franse garnizoen van de stad 500 omliggende dorpen verwoest. De Artesiërs, moegetergd verzochten keizer Karel in te grijpen en het probleem eens en voorgoed op te lossen. In 1552 belegerde keizer Karel vanaf eind april Terwaan die hij innam op 20 juni. Tien dagen later gaf hij het bevel de stad met de grond gelijk te malen – en hij bedoelde wel *letterlijk*. In zijn naam verzocht de landvoogdes van de Nederlanden (Maria van Hongarije, Karels zuster) de Staten van Artesië 2.000 handwerkers te sturen gedurende zes weken om de stad te vernielen.⁴ Op

⁴ Zie ook een originele brief op perkament van 11 juli 1553 van de keizer aan de belangrijkste steden van Artesië om handwerklieden en arbeiders te ronselen voor de afbraak van Terwaan

20 juli werden zij geschouwd te Sint-Omaars en begonnen daarna meteen en onder tromgeroffel aan hun opdracht. Ook bij de Vier Leden van Vlaanderen werden 4.000 *pionniers* gevraagd, waarvoor lijfrenten mochten uitgegeven worden om de lichterding te kunnen bekostigen.⁵ Alles wat deze ijverige handwerklieden afbraken mochten ze ook meenemen. Voor dit bijzonder efficiënt uitgevoerde van-de-kaart-vegen van de eeuwenoude stad werd een passend jaarschrift uitgedacht: *DeLetI MorInI*⁶ en naar het antieke voorbeeld van de verovering en de met-de-grondgelijkmaking van Carthago door de Romeinen, zou op het terrein zout zijn uitgestrooid opdat niets meer er nog zou groeien.

Het aartsbisdom opgeheven

De rook boven Terwaan was nog niet opgetrokken of verschillende steden stelden zich al kandidaat om de bisschopszetel over te nemen: Boulogne (voor het Franse deel), Sint-Omaars, Ieper en zelfs Veurne.⁷ Maar al lange tijd waren meningen de mening toegedaan dat het aartsbisdom Terwaan te uitgestrekt was om efficiënt bestuurd te worden. Nu er geen kathedraal, stad, bisschop en kanunniken meer waren (deze laatste waren gevlucht naar hetzij Boulogne of St.-Omaars al naar gelang hun politieke voorkeur) kon het bisdom niet langer bestaan. De oorlog bespoedigde alleen de zaken en in april 1559 tijdens de vrede van Cateau-Cambrésis werd ook definitief beslist om het negen eeuwen oude aartsbisdom te splitsen in drie nieuwe bisdommen: Boulogne (voor het gebied onder de Franse kroon) en St.-Omaars en Ieper (voor het gebied onder de Spaanse Nederlanden). Een maand later volgde een pauselijke bul die deze nieuwe bisdommen incorporeerde in een grotere hervorming waarbij 14 nieuwe bisdommen in de Nederlanden werden gecreëerd.

op: http://therouannearcheo.pagesperso-orange.fr/lettre_charles_quint_page.htm.

5 De Veurnse kroniekschrijver Pauwel Heinderycx (1633-1687) verhaalt dat zij verzocht zoveel mogelijk *matsenaers, meurbreeckers ende aerdewerckers* te zenden. Ponthus de Lalaing, aanvoerder van het keizerlijke leger te Terwaan stuurde ook zelf een brief waarin hij niet minder dan drieduizend man vroeg voor 10 tot 12 dagen. Zoveel kon Veurne uiteraard niet leveren, op 28 juni 1553 werden alle metselaars uit de kasserlij samen met 900 aardewerkers naar Terwaan gestuurd. (P. HEINDERYCX (1633-1687), *Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht*, uitgegeven door E. RONSE, 4 vols., Veurne, 1853-1854, II, pp. 274-275).

6 De som der Romeinse cijfers *M, D, L, I, I, I* levert 1553, *Morini* verwijst naar de oorspronkelijke bewoners van Artesië, de oude Keltische stam der Morinen Het stedelijk centrum *Ter-Wanna* (*wanna* is de oude naam voor de rivier, nu 'petit Lys' genoemd) was gesticht door de Romeinen op een knooppunt van heirwegen en dat zij Colonia Morinorum noemden.

7 Als argumenten voerden zij aan: in een rustig oord, ver van de grenzen met de vijand, bijna in het midden van het Vlaamse aartsdiakonaat, met reeds een mooie collegiale kerk, fraaie huizen, ruimte voor nieuwbouw en 'nog meer ander gerief' en dus in staat een bisschoppelijke staat te onderhouden, in een streek doorsneden door mooie vaarten en met alle soorten van gewassen die in het levensonderhoud konden voorzien (P. HEINDERYCX, *Jaerboeken ...*, op.cit., II, pp. 275-276). Men kreeg een niet afwijzend antwoord, maar greep er toch naast.

Het oude bisdom Terwaan met de grenzen van de drie nieuwe bisdommen gecreëerd in 1559.

Bij de oprichting van het nieuwe Ieperse bisdom werd de kerk van het St.-Maartens klooster (reguliere kanunniken van St.-Agustinus) tot kathedraal verheven. Het kathedraalkapittel bestond uit drie leden: het *member* van Terwaan: 10 prebenden overgebracht uit het afgeschafte bisdom Terwaan, het *member* van St.-Maarten: 12 prebenden (de reguliere kanunniken van het St.-Maartens klooster werden seculier) en het *member* van Veurne: 10 prebenden overgebracht vanuit het collegiaal kapittel van St.-Walburga Veurne.

Cateau-Cambrésis regelde ook het lot van Terwaan: de koning van Frankrijk werd terug heer van Terwaan of eerder: van de grond waarop ooit de stad had gestaan, want er mocht op die grond niets meer gebouwd worden. Die grond werd nog vele jaren lang als steengroeve gebruikt, waardoor zij nivelleerde en de 40 hectaren uiteindelijk een uitgestrekte weide werden. Ten zuiden van de stad was een buitenwijk, genaamd H. Geest die tot de parochie 'Sint-Maarten over 't water' (*St.-Martin outre eau*, het water = de Leie)) behoorde. Daaruit groeide een dorp dat in 1611 terug een parochie Sint Maarten werd, in 1652 een nieuwe kerk kreeg (de eerdere Sint-Maartenskerk was vernield in 1553) en nog later de naam Thérouanne aannam, die het nu nog steeds draagt.⁸

⁸ Eén van de eerste voorstellingen van de situatie na het van-de-kaart-vegen ziet men in één van de albums van hertog Karel van Croÿ, dit betreffende zijn bezittingen in Artesië. Het kwam

Terwaan na 1553

Op voorgrond de parochie Saint Martin-Outre-Eau, het huidige dorp Théroouanne. De kale heuvel linksboven is de plaats waar ooit de bisschopsstad Terwaan was. Tussen beide de Leie met enkele oude armen, rechts het kerkje van Clarques. Detail uit een aquarel uit circa 1610 in één van de albums van Karel van Croÿ.

De transfer van het Geestelijk Hof naar Ieper 30 jaar eerder

In alle literatuur betreffende het bisdom Terwaan en de oprichting van het bisdom Ieper wordt aan Ieper pas een rol toegekend ná 1559. Nochtans waren er antecedenten en dit zelfs al in de 15de eeuw en ingrijpend al vanaf 1522, bijna 40 jaar dus vóór de oprichting van het nieuwe bisdom.

Op 8 april 1522 (ns) beval keizer Karel, op vraag van de schepenen van Ieper om het ‘Geestelijk Hof’ van Terwaan, voor wat het aartsdiaconaat Vlaanderen betrof (en dat hij voorlopig te Sint-Winoksbergen had ondergebracht) te transfereren naar Ieper. Met ‘Geestelijk Hof’ wordt de kerkelijke rechtbank bedoeld. De kerk had haar eigen rechtspraak (het canoniek recht), rechters (*officialen* genoemd) en rechtbank (geestelijk hof).

tot stand tussen 1605 en 1611. J.-M. DUVOSQUEL (red.), *Albums de Croÿ. Valleien van Samber en Leie*, Brussel: Gemeentekrediet, 1989, Plaat 38, pp. 222-225.

Karels beslissing was ingegeven (maar allicht op motivatie gegeven door Ieper zelf) om de stad economisch te redden na de teloorgang van de lakenhandel. Het voltallige personeel: de officiaal, vicarissen, promotoren, procureurs en andere ambtenaren en suppoosten van dit hof moesten zich met hun gezinnen onmiddellijk komen vestigen in Ieper en er hun pleidooien en hun praktijk verder in die stad uitoefenen. De keizer garandeerde dat zij alle rechten en vrijheden zouden genieten zoals eerder al in Ieper het geval geweest was ten tijde van zijn voorgangers.⁹ Het was inderdaad niet de eerste maal dat Ieper toevluchtsoord voor het Geestelijk Hof was wanneer de stad Terwaan belegerd, bezet of vernield was. Ook onder Karel de Stoute en Maximiliaan van Oostenrijk had Ieper al onderdak gegeven aan het Geestelijk Hof voor zaken m.b.t. het aartsdiaconaat Vlaanderen.¹⁰ En een bisschop van Terwaan zelf - en met hem zijn administratie zoals het Geestelijk Hof - hield zelfs al in de late 14de eeuw een tijdlang residentie in Ieper. Of toch één van de bisschoppen uit de periode van het Westers Schisma: Simon Bordelle of Bartel, in 1386 aangesteld door de paus van Rome, en omdat Terwaan in handen was van zijn tegenbisschop, zetelde hij in Ieper, tot hij in 1390 of 1391 overging tot de paus van Avignon en zijn bischopsambt moest neerleggen.¹¹

Twee maand later, op 1 juni 1522 werd er tussen de stad en een notaris van het Geestelijk Hof een akkoord opgemaakt over de rechten en vrijheden van de personeelsleden van het Hof. Zij zouden genieten van vrijstelling van accijnzen op wijnen en dranken opgeslagen in eigen kelder en voor eigen verbruik (in de taverne moesten ze wel accijns betalen) en zo ook voor alle andere levensmiddelen. Stedelijke poorters logeren of te eten geven mocht niet gezien dit een accijnsontduiking zou betekenen, nadelig voor de stad. Wacht lopen overdag of 's nachts aan de poorten of de muren van de stad hoefden ze niet te doen, tenzij in noodgevallen. Gerechtelijke vervolgingen tussen leden van het hof en poorters van Ieper zouden gevoerd worden voor het rechtscollege waaronder de aangeklaagde viel (tenzij voor geschillen betreffende huishuur en voedingsuitgaven die steeds de stedelijke rechtspraak zouden volgen). Geschillen tussen de stad en het Geestelijk Hof, indien ze niet in der minne konden geregeld worden zouden beslecht worden door de Grote Raad van Mechelen.¹²

9 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique et chronologique des chartes et documents appartenant aux archives de la ville d'Ypres*, 7 vols., Brugge, 1853-1860, V, pp. 138.

10 Hiervan is ook een spoor terug te vinden. I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., VII, p. 170 citeert een akte van januari 1479 (ns) betreffende een bevoegheidsconflict tussen de hoogbaljuw en schepen van de stad enerzijds en het Geestelijk Hof van Terwaan anderzijds. (In de zomer van dat jaar kwam het tot een militair treffen tussen de Franse koning en Maximiliaan van Oostenrijk te Guinnegate, iets ten zuiden van Terwaan.)

11 Hij wordt vermeld in een fragment van een Veurnse stadsrekening: zie J. VAN ACKER, 'Een fragment van de Veurnse stadsrekening uit 1388-1389', in: *Biekorf*, 87 (1987), p. 360-363.

12 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., V, pp. 139-141. Deze oorkonde van het Stadsarchief Ieper is uiteraard verloren gegaan in Wereldoorlog I, maar er bestaan twee

Het jaar daarop volgde een bekrachtiging van deze transfer via een pauselijke bul van Adriaan VI waarbij Jan, aartsbisschop van Palermo met de uitvoering belast werd. Op 14 juli 1523 stelden de Ieperse schepenen als commissarissen en uitvoerders aan: aartsdiaken meester Philippe Negri (Le Noir, hij was ook keizerlijk raadsheer in de Grote Raad van Mechelen), Laurent de Aula, keizerlijk secretaris en de Ieperse stadsgriffier en raadspensionaris. De volgende dag al stuurde de aartsbisschop van Palermo vanuit Brussel een bevelschrift aan de bisschop en het kapittel van Terwaan om het Geestelijk Hof, voor wat Vlaanderen betrof te Ieper te installeren en dat binnen de zes dagen op straf van excommunicatie. Maar blijkbaar was er van de kant van de bisschop en het kapittel in Terwaan weerstand, want op 30 juli zag de pastoor van Antwerpen St.-Michiel, hiermee belast door de aartsbisschop van Palermo, zich verplicht om op de weigering van Terwaan te reageren door Olivier Buedin, proost van St.-Maartens Ieper (en van de abdij van Eversam) en Philips De Lobel, cantor en kanunnik van Terwaan aan te stellen tot apostolisch vicaris van het Geestelijk Hof te Ieper. Het Hof verichtte in elk geval toch al wel werkzaamheden te Ieper, want op 24 augustus bv. schaften zij een aantal lokale feestdagen af omdat ze vonden (ervaren hadden?) dat deze voor het volk meer aanleiding tot dronkenschap waren dan tot godsvrucht en devotie. En dit blijkt ook uit het feit dat het in 1525 al noodzakelijk bleek om de afspraken betreffende het wijngebruik en de accijnzen en de straffen op overtreding verder uit te werken.¹³ Op 7 september 1525 werd François Negri, officiaal te Ieper bij het Geestelijk Hof, benoemd tot apostolisch vicaris in vervanging van Philippe de Lobel uit Terwaan, omdat die zich niet kon verplaatsen wegens de onveiligheid der wegen te wijten aan de oorlogsomstandigheden.¹⁴

Maar Terwaan werkte nog steeds tegen. Op 20 april 1526 bekleogten voogd, schepenen en raden van Ieper zich over het uitstel en de verwaarlozing van de deken en het kapittel van Terwaan om de pauselijke bul uit te voeren. Zij stelden pleitbezorgers bij de H. Stoel aan voor hun klachten: de al hogervernoemde Philips Negri en Laurent de Aula en twee raadsheren-pensionnarissen van de stad. En op 13 mei schreef de Antwerpse pastoor van St.-Michiel dat het verboden was aan inwoners van Vlaanderen om vervolgingen in te leiden aan het Geestelijk Hof [in Terwaan], maar dat zij die moeten brengen voor het Hof te Ieper, con-

kopies, beide bewaard in Rijksarchief Brugge, *Cumulus Ecclesiasticus*, nr. 98, resp. 5 en 6,5 beschreven bladzijden. Wellicht is er nog een derde kopie in Kon. Bibliotheek Brussel, Fonds Merghelynck, nr. 33bis (aanwinst na de totstandkoming van de gedrukte inventaris), omschreven als *Statuta Curiae Episcopalis Iprensis publicata feria sexta post Egidii, septima die mensis 7^{bres} anno 1571* (dis eerste allicht een kopie van Rijksarchief Brugge, *Cumulus Ecclesiasticus*, nr. 96), voorafgegaan door *Contractus inter Civitatem Iprensium et Curiam Spiritualem Morinensium Ipres residentem* (hs. 17de eeuw met aanvullingen uit de 18de eeuw).

13 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., V, pp. 153 (*Datum Romae apud sanctum Petrum* : St.-Petrus en Paulus, 29 juni?), 154-155, 156-157, 158 en 171-172.

14 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., V, pp. 176.

form de pauselijke bul.¹⁵ Op 22 december 1526 volgde nog eens een nieuw en weer verder uitgewerkt akkoord over de wijnaccijns.¹⁶

In 1531 bleek alweer de weerbarstigheid van Terwaan: keizer Karel zag zich genoodzaakt op 16 december de vicaris van het bisdom Terwaan er aan te herinneren dat overeengekomen was dat vieringen m.b.t. Kerstmis, de Vasten en Pinksteren deels in Ieper en deels in Terwaan zouden gebeuren. En hij had vernomen dat men van plan was deze van Kerstmis in Terwaan te laten gebeuren i.p.v. te Ieper ... De geadresseerde moest per kerende een antwoord meegeven aan de bringer van de brief of hij nu wel of niet van plan was zich aan de afspraken te houden.¹⁷

In 1540 was er een nieuwe oorlog tussen Frankrijk en de keizer. Ieper droeg hier indirect een grote last, zoals door de vicarissen van het Geestelijk Hof werd toegelicht: meer dan 800 wevers met hun families hadden hun toevlucht in Ieper gezocht, er was tussen Ieper en St.-Omaars en Ariën immers geen enkele andere versterkte plaats om beschutting te zoeken. En omdat de oorlogssituatie ook de toevoer van wol belette, waren zij technisch werkloos en aangewezen op voeding en onderhoud door de stad. Ieper was 'de vergaarbak geworden voor alle armen van Westelijk Vlaanderen', die de oorlog uit hun huizen had verdreven. De zes Ieperse parochiekerken hadden niet genoeg inkomsten en waren bovendien ook nog eens belast met het onderhoud van vier bedelorden en verschillende vrouwenklooster die leefden van aalmoezen.¹⁸

In 1544 werd andermaal in een nieuwe pauselijke bul eens de transfer van het Geestelijk Hof voor wat zaken betreffende Vlaanderen betrof naar Ieper bevestigd, maar nu werd de bevoegdheid nog uitgebreid tot alle inwoners van de graafschappen Artesië en St.-Pol en dit voor de duur van de vijandelijkheden tussen Frankrijk en de Nederlanden.¹⁹ Zo'n uitbreiding was opnieuw het geval in 1551: op 22 oktober van dat jaar schreef landvoogdes Margareta van Hongarije aan de proost van St.-Maarten, de officiaal en de andere officieren van het Geestelijke Hof te Ieper dat zij, wegens de bezetting van Terwaan door Franse soldaten, alle zaken betreffende Artesië moesten behartigen.²⁰

15 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., V, pp. 180, 181.

16 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., V, p. 186.

17 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., V, pp. 209.

18 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., V, p. 242 (het regest vermeldt niet aan wie de brief gericht was, maar wellicht was dit aan de keizer).

19 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., V, p. 259.

20 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., VII, pp. 281-282.

Hieruit blijkt duidelijk dat reeds lang voordat de stad Terwaan volledig en voor altijd van de kaart werd geveegd, in Ieper een Geestelijk Hof werkzaam was dat alle zaken die Vlaanderen betroffen in behandeling had.

Dat er personeelsleden van het Geestelijk Hof van Terwaan effectief in Ieper aanwezig waren kan ook vanuit andere, genealogische gegevens bevestigd worden:

- Een Antoine de l'Espinoy was licentiaat in de rechten en advocaat bij het Geestelijk Hof van Terwaan in Ieper. Hij huwde te Ieper (als niet-poorter van Ieper) op 1 december 1527 met Louisa Vondelinck, poorteres van Ieper, dochter van Jacob (getuige was een Etienne de l'Espinoy (broer)).²¹

- Op 28 maart 1528 (ns) bevestigde Franciscus Nigri, officiaal en vicaris-generaal van het bisdom Terwaan te Ieper (*Franciscus Nigri In vtroque lure Licentiatius Officialis et vicarius generalis In Spiritualibus et Temporalibus Episcopatus Morinensis Ipris Auctoritate apostolica ...*) de overeenkomst tussen de abt van Zonnebeke en het kapittel van Ieper St.-Maarten voor een pensioen voor de eerste ten laste van de tweede. Getuige hiervan was o.a. *magister Stephanus de Lespinoy licentiatius*.²²

- Etienne de l'Espinoy, heer van Ligne (een gehucht 5 km noordoost van Terwaan in Roquetoire), was licentiaat in de rechten. In 1537 woonde hij in de Ieperse Diksmuidestraat.²³ Zijn echtgenote was Catharina Le Noir gezegd Negri, dochter van Simon, kanselier van Brabant en Magdalena de Lobel. Zij was een zuster van Philippe Negri,²⁴ die in 1523 belast was geweest met de uitvoering van de pauselijke bul betreffende de transfer van het Geestelijk Hof van Terwaan naar Ieper. Mogelijk is hij het ook die optrad in een regeling van 1540-1541 betreffende de viering van kerkelijke feestdagen die op een zaterdag vallen. Aan deze regeling zijn brieven van 1 juli 1541 gehecht van de vicarissen-generaal van de *Morinie* (bisdom Terwaan), gevestigd te Ieper die deze regeling goedkeuren. Zij werden getekend door *de Lespinoy* en gezegeld met de zegels van de vicarissen-generaal.²⁵

- Een meester Willem de Ruddere / Le Chevalier (naargelang de bron), licentiaat in de rechten en gehuwd met Maria Petit, werd secretaris genoemd van het Geestelijk Hof van Terwaan te Ieper. Hun zoon Boudewijn Le Chevalier, nog

21 KBR, hss, FM 42, Ieper, nr. 204. Aantekening allicht op basis van de originele poortersboeken. Een meester Antoon de Lespinoy, gehuwd met een dochter van Jacob Vondelinck vinden we ook als bezitters van een achterleen van de heerlijkheid Helacker te Brielen bij Ieper in een 16de-eeuwse kopie van een denombrement van die heerlijkheid (RAB, Fonds de Thibault de Boesinghe, nr. 496a).

22 Archief Groot Seminarie Brugge, Fonds abdij Zonnebeke, nr. 210 en 210*.

23 Stadsarchief Ieper, Fonds Cordonnier, 61, pp. 370-371.

24 J. TH. DE RAADT, 'Philippe Nigri, chancelier de l'Ordre de la Toison d'Or, doyen des églises Sainte-Gudule à Bruxelles et Saint-Rombaut à Malines, premier évêque d'Anvers', in: *Bulletin du Cercle Archéologique, littéraire et Artistique de Malines*, 3 (1892), pp. 61-80.

25 I. L. A. DIEGERICK, *Inventaire analytique ...*, op. cit., V, pp. 246-247.

geboren te Terwaan op 18 maart 1509 (ns) woonde ca. 1560 te Ieper in de Diksmuidestraat.²⁶ Deze laatste huwde met Margareta de l'Espinoy, dochter van Etienne en Catharina le Noir (zie hiervoor).

Besluit

De splitsing van het bisdom Terwaan in 1559 en de oprichting van een nieuw bisdom te Ieper had al stevige antecedenten bijna 40 jaar eerder en sporadisch zelf nog uit de tijd van Karel de Stoute. Dat voor Ieper wat betreft het aartsdiaconaat Vlaanderen bij een splitsing een leidende rol was weggelegd stond bijna in de sterren geschreven. De kansen van St.-Omaars (dat uiteindelijk wel zelf een eigen bisdom kreeg) en vooral die van Veurne waren dus niet hoog in te schatten. Ieper was de natuurlijke keus en werd het ook. De transfer van het Geestelijk Hof in 1522 zorgde niet alleen voor een emigratie van geestelijken, maar ook van een schare rechtsgeleerden en hun families die zich om den brode in Ieper kwamen vestigen.

26 KBR, hss., II 1474, f° 14